

Aastrups historie ved
Lærer Viggo Würden Pedersen

1964

Aastrup sogn.

Aastrup sogn i Salling herred Svendborg amt er et af amtets små sogne. Det udgjorde en egen sognekommune siden 1912, da det udskiltes af V.Åby - Aastrup kommune. Men skønt Aastrup kun omfatter et lille område og et lille folketal, har det ligefuldt haft en historie, som har betydelige begivenheder at opvise, både i ældre og nyere tid: kirkebygning, herregårde, hekseproces, udskiftning.

Geografi.

Aastrup sogn er et kystsogn, der på sydsiden beskylles af det fynske øhav, og på vest og nord og østsiden omgives af Diernæs og V.Åby sogne. Til sognet, som er 1230 ha stort, hører følgende 4 øer: Store Svelmø, 27 ha, Lille Svelmø, 1 ha, Kidholm, 0,8 ha, og Skålholm 0,05 ha. På grænsen til V.Åby skærer Nakkebølle fjord sig dybt ind mod nord. Kystlinien er bugtet, så der fremkommer to halvøer, hvoraf den vestlige bærer navnet Nab, og to bugter, Skålholmbugt mellem halvøerne, og Kildevig nord for Nab. Desuden skyder Limmeodde sig mod øst ud i Nakkebølle fjord.

Farvandet fra fjorden til Kidholm er kun et par meter dybt på det dybeste. Mellem Kidholm og St. Svelmø falder dybden indtil 6 meter, ligesom dybden vest for Nab og i Kildevig hurtig når denne dybde. Her er bunden fast og sandet, medens den ofte er blød og dyndet. Dog ser det ud til at der kan spores sandaflejring i Skålholmsbugten, dennes bund tiltager i fasthed. I denne del af farvandet findes en frodig plantevækst, bestående af bændeltang, blære- og strengtang, samt skulpetang og grønne alger.

I Skålholmbugten graves skaller, og i Kildevig hentedes i gamle dage meget sand.

Vandet mellem fastlandet og Li. Svelmø kaldes St. Vejle, medens Li. Vejle er vandet mellem St. og Li. Svelmø. På Li. Svelmø forekommer følgende lokaliteter, regnet fra nord: Li. Svelmø odde, agrene, tuerne og det krogede hjørne. St. Svelmø har et nordligt og et sydligt horn, og på det forekommer nogle enkeltheder: Græsholm kær, Drejet og Vandet krog.

På St. Svelmø var der i ældre tid en gård og et par huse, som lå på øens vestside, og heraf har man fundet murrester. Øen der er højest i midten, nemlig 14 meter over havet, falder med en lodret klint, gavlen i vest. Gavlen falder brat ned mod havet, som udøver et betydeligt nedbrydningsarbejde. Det nedbrudte materiale aflejres atter på nordkysten. Det førnævnte sydlige horn består af Revet og Svelmøtrille,

medens vandet øst herfor benævnes Revkrog. Her tyr mindre fartøjer ofte i ly for vestenstormen. Om Svelmø kan endelig berettes, at der på øst=kysten ligger nogle sten, kaldet sælstenene, her har sælerne haft sol=plads. En klokkesten har ligget ved gavlen, men den er vist fanget af stenfiskernes krog.

På nordsiden af øen ligger to sammenbyggede gårde (halvgårde), hvis gårdspladser adskilles ved et stengærde.

Som et kuriowum kan nævnes, at den vestlige gårds jorder er beliggende mod øst, og den østliges mod vest, således at deres markveje krydser. Over Græsholm, Li. Vejle, Li. Svelmø og St. Vejle er der kørevej til fastlandet, Svelmøport.

Hvad den øvrige del af "fastlandet" angår, da vil man i vest bemærke en høj halvø: Nab, hvis højeste punkt ligger 8 meter over havet. Bunden ud for Nab falder brat. Nord for Nab ligger en strandeng ud til Kildevig. Denne eng er i de senere år blevet et meget søgt badested, da Kildevig har en herlig sandbund, og dertil dybt og friskt vand. I sommeren 1927 opførtes svømmebro og et omklædningsrum for kommuneskolens børn, men det benyttedes flittigt af sognets ungdom, som i 1933 yderlig har forbedret forholdene. Pigernes hus faldt for en storm i 1948, drengenes i 1956. Kommunen gav tilskud, de fleste penge kom dog ind ved en basar, som børnene afholdt. Tingene, de solgte, havde de lavet ved min kones hjælp da hun var vikar for mig i året 1926-27.

Der hvor terrænet atter hæver sig mod nord for engen, bryder en kilde frem af skråningen. Denne kilde der intet særlig navn har, men i daglig tale blot kaldes "Kælli", har givet stedet navnet "Kildekrog" (Kæilkrog), mens bugten altså hedder "Kildevig". Denne kilde er så vandrig, at den aldrig går tør. I et særligt tørt år i 80'erne hentede hele sognet vand her fra denne kilde. Vandet er en meget fin kvalitet, og holder en konstant temperatur på 8-9 grader celsius. Forøvrigt er engen omkranset af kilder, ja helt ud i vandet fornemmer man frembrydende kilder. Om sommeren mærkes det derved, at vandet er køligere end andre steder i havet, og om vinteren derved, at der er våger i isen, og der holder fuglene til i strenge vintre. Kredslægen har undersøgt vandet: det er rent og sundt.

Mørk Sankte hans.

Ovre på den anden side af Kildevig ligger Korshavn i dis, og en sort tordensky med et par lysende kupler i, strækker sig hen over hav og øer. Det er så stille, at lystsejlerne derude på vigens vande ligger død i havblikket. Det er St. hans aften, det er blussenes tid nu, men der er ingen der har lagt til rette til bål, denne lysenes fest er os forment i år. Underlige aftenluft! Hvor ville jeg gerne se røde flammer stige til vejrs fra Korshavns banker, op over de bornholmske høstakke ude på Nabs høje silhuet. Se der er et ganske lille blusinde på stranden, lyder en barnestemme ude i en grøn robåd. Ja jeg ser det - blus er der, men blot i papir. Åh, skal vi blot ikke undvære andet siger en resignerende sjæl. Deri har han ret, men en gammel tro er det jo. At hver sogn har sin heks, og hver by sine trolde. Hvordan går det så os, for dem skal vi fra livet med glædesblus holde, og det må vi ikke i år. Jeg løfter hovedet lidt og ser et skønt syn: Solen fortryller hele vesten, himmel og hav, med en herlig aftenrøde. Østen er ganske dybbblå, og lige ud for mig spiller alle farver i havets flade. Næh, hvilket lyn! Det kløver den mørke sky, og nu hører jeg det første skrald: regn i vente. Det ruller allerede i svendborgsiden. Jeg må skynde mig hjem, at det ikke skal gå mig som det gik kong Akab.

V. ivigen (Faaborg Folketiende 23-6-1940.)

Videre i sognet.

Sognets nordvestlige hjørne er Bogentved. Det var i fællesskabets tid den ringeste del, her var overdrevet hvor kreaturerne altid gik frit omkring. Navnet hentyder formentlig til, at herude dyrkede man boghvede. Endnu ligger et betydelig areal udyrket hen, nemlig mose=draget, der kaldes vestre tørvelung. Vandspejlet er så lavtliggende at mosevandet ikke kan bortdrænes. Det blanke vand ser man dog ikke meget til, da en betydelig pilebevoksning hindrer udsynet fra vej og gyde. Følger man landevejen øst på, når man lige før byen en anden stor mose, som kaldes Skedeslung. Denne er dog næsten helt afvandet, idet en kanal til vandløbet blødesbæk omkring 1930 er udvidet og for=dybet. Landevejen, som nu går over Skedeslung - den nord for vejen liggende del af lungen, benævnes vandhaverne-, har i ældre tid har i ældre tid gået syd om lungen, op over bakken vest for. Her på bakken var der tidligere to kær - nu kun et og en brønd. De kaldtes Brændekær og var vandingsssted for vejfarende heste.

Vejen tog vestlig retning mod Swartled og skar således vestergyden hvilket endnu klart ses i de to stengærder som indrammer gyden, idet der i gennemskæringsstedet er helstensgærde. I de her moser er der

god betingelse for tørveskær. Under anden verdenskrig blev der skåret mange tørv i Skedeslung, og der blev gjort mange fund af interesse. I sommeren 1941 fandtes knogler af en gedde, som nu findes i skolen hvor der også gemmes dele af en sumpskildpadde. desuden fandtes en meget smuk og velholdt harpun, en såkaldt mullerharpun, der blev skænket skolen, hvorfra den desværre blev stjålet senere. I samme mose er der fundet en sjælden hjortetakøksse som Odense museum gerne vil havde. Den findes stadig i skolens samling.

STENDIGET I Katterød skel går ud og ind. En mundtlig overlevering går ud på at da skellet skulle sættes, red en mand på et føløg med føllet bagefter. Hvor føllet satte sine hove i marken, skulle stengærdet være for "et føl tager ikke personlig hensyn". I skellet lige nord for landevejen ligger en bakke, som er udlagt til sognegrusgrav, 7000 m² stor, men uden værdi. Fra denne bakkes top, 121 f.o.h., er der en herlig udsigt over øhavet mod syd. Følger man skellet til Katterød mod øst, kommer man til en lille bønderskov "Mosehaverne". Herfra kan man ad en markvej atter nå landevejen, og passerer den lille mose, som kaldes "Vandhaverne", der før man når Skedeslung og byen.

Midt i sognet findes et betydeligt højdedrag, som falder brat mod Nakkebølle fjord. De højeste punkter i højdedraget ligger her mod øst, der er Balksbjerg 153 f.o.h., og lidt sydligere: Ivers høj 152 f.o.h., som falder brat mod syd til gården "Grøndal" ved den næsten forsvundne "Gyvermose". Vest for Balksbjerg og Iverhøj slutter højdedraget med en bakke hvorpå forsamlingshuset ligger, og som derfor kaldes "forsamlingshusbanken". De kaldte den "Per Grønborgs Banke" fordi en vis person af dette navn skal være begravet i banken.

I mørke nætter "går han igen" på stedet. Nord for denne banke, og ved dens fod ligger kommuneskolen. Syd for højdedraget bemærkes nogle betydelige højder: Store bjerg, nord for "Eskemosehave", som er en lille bønderskov, der går helt ud til Skålholm bugt, en lille primitiv skovhave, som med sine planter og dyr er en perle af natur. Sydøst for "Store bjerg" ligger "Egebjerg", mens "Langebjerg (vestligst) og "Skagebankerne" (østligst) flankerer tværvejen til enemærket og Nakkebølle sanatorium. I vinkel mellem østergyden og tværvejen til "Enemærket" ligger en birkebevokset mose, som bærer navnet "Bjørnemosen", det må opfattes som et bevis for at der har levet bjørne i Aastrup i gammel tid.

Den sidste banke, som her skal nævnes, er "Ladefogedhøjen" inde i "Enemærket". Herfra havde ladefogden på herregården et godt overblik over hovbønderne, for i hoveriets tid var der ingen skov. Sognets bakker og flader er moræneflader, fra den tid da isen kom fra øst, nemlig den sidste istid. Isen planerede den strandflade som strækker sig fra Svendborg til Faaborg, det frugtbare land med de mange landsbyer. Nord for ligger store højder fra Holstenshus, og østerpå over Egebjerg banker til Svendborg, de fynske alpers sydrand.

Bebyggelse.

Der kan naturligvis ikke siges noget om hvorlænge Aastrup har været beboet og bebygget, men for 8-10 tusinde år siden, altså 6-8 tusinde år f. Ke., efterlod mennesker deres spor, som endnu ikke er udslettet. I St. bjerg er der fundet 3-4 stykker stenredskaber, som opbevares i Nationalmuseet i Kbh. Der er fundet et stykke af en rensdyrtak i grusgraven ved "Egskærgård", den findes i skolens samling. På en mark tilhørende "Sjællændergården", og forresten også andre steder ligger adskillige flintspåner som er fremkommet når stenhåndværkeren har arbejdet på sine kiler og pilespidser. Flere steder er der fundet spor af ildsteder. I en mark ved "Mosegården" ligger en køkkenmødding(3-5 år f. Kr.). Alt dette tilhører ældre stenalder. Fra yngre stenalder findes flere dysser, hvoraf en er velbevaret, i skellet mellem "van Deurs Minde"-marker. Denne dysse er fredet minde fra 1932. I strandengen ved Kildevig ligger de sørgelige rester af en engang smuk runddysse med skibssætning omkring, desværre også forulempet. Da denne dysse lå tæt ved vandet, har man haft let ved at skaffe sig store sten til kystsikring. Omkring 1930 forsøgte sognets ungdom at opbygge dyssen igen. Et halvt hundrede unge slæbte med talje stenene op fra stranden og lagde dem på plads igen, men året efter gled overliggeren ned igen i den ene side, som ses i dag. Lidt vest for den velbevarede fredede runddysse fandtes 1932 en urne med indhold, og fuldstændigstensætning, som nuefter tilladelse fra Nationalmuseet har sin plads i hovedskolen. Det var fundet af denne urne som blev mig meddelt af ejeren, gdr. Kresten Andersen "van Deurs Minde", der gav anledning til fredning af runddyssen. Urnen er ca. 3000 år gammel, fra broncealderen. Mellem knoglestykkerne var der en kindtand, som en tandlæge har bestemt til at være af en femtenårigs.

Skålstenen.

I våbenhusets østvæg sidder udvendig en såkaldt skålsten. Den blev opdaget 22.maj 1951. Til venstre for indgangsdøren var et højt gammelt elmetræ blevet fældet, fordi det ødelagde taget på våbenhuset, og derved kom der en anden belysning på væggen, og de overkalkede skåle blev opdaget. Det viste sig at der var nær ved 40 fordybninger i en sten. Skålenes historie er nok følgende: På højen har der sikkert i yngre stenalder eller ældre bronzealder været en gravplads, og for at give de døde varme i graven, har man lavet skålene. De er lavet på den måde, at man har lagt gløder på stenen så den blev skør, og med en hård træpind har man kunnet lave skålene, og på den måde binde varmen til graven. Senere er skålene blevet tegn på offergaver til en frugtbarhedsguddom, thi der er fundet flere små sten med skåle på markerne her i sognet. Disse er forsynet med flere skåle, vel en for hvert år, og derpå lagt i jorden med bøn om frugtbar år for planter, dyr og mennesker. Pastor Boas kunne i ånden se en af sine forgængere i "embedet" svinge offerkniven for sin menighed. Stenens tilsynkomst vagte betydelig opmærksomhed på Fyn, da man ikke kendte andre kirker med skålstene. Muligvis har den ligget i jorden fra gravpladsen blev sløjfet, til våbenhuset blev bygget 1550

Navnet Aastrup.

Aastrup er en yngre bebyggelse, det er alle torpnavne. Måske er det folk fra V.Åby, der har fundet det for trangt der, og er søgt hertil for at få bedre plads at virke på, og det har de så fundet her i vor ås. Aastrup betyder torpen på åsen, det bakkedrag hvorpå vor by nu ligger. Stavemåden har ikke altid været som nu, ifølge "Trap" blev navnet i 1419 stavet OSTORP.

Kirken

Sognets ældste bygning er naturligvis kirken, der må være opført for ca. 800 år siden. Ældre end kirken er døbefonten, der har haft sin første plads i det ældste kristenhus i Aastrup, en trækirke. Det er pastor Fabricius i Gislev som har besøgt vor kirke, og beskrevet den i Fyns Stiftstidende 1931 således: "Denne font er på grund af sin indskrift enestående blandt Fyns fonter. Der står: HVICMMANNE ME FICIT. d.v.s. Hvicmanne gjorde mig.

Denne Hvicmanne har antagelig også hugget fonten i Ulbølle, som har samme form, samme frise af ringformede fordybninger, samme række af stilliserede blade om kummens rod. Rankernes form er imidlertid lidt anderledes, rigere udformet på fonten i Ulbølle. Det leder os videre til fonterne i Kirkeby og Herringe. Desværre er vor font ophugget 1882 af Niels Andersen i Måre, hvilket står på fodstykket, men provsten mener at indskriften kan, efter bogstavernes form, dateres til tiden fra kong Niels til 1180. Altså er den ældre end kirken af sten. Et blik i kirkens sydside viser klart, hvor kirkeskibet, langhuset har været, og det var af kampestenskvadre og vinduerne i den romanske stil, rundbuestilen. Af oprindelige detaljer spores et vindue og syddørens plads, også en stor sten som bar det sydvestlige hjørne ses klart. Langhuset har været 13,5 m. langt, og 8,2 m bredt. Desuden var der et lille kor. Der var indgang for mænd i sydsiden, og for kvinder på nordsiden, den nuværende indgang. Indtil 1925 var det almindeligt at mand og hustru gik til hver side, når de tog plads i kirken. Loftet var bjælkeloft, og der var flere andre. Ved middelalderens slutning, ca. 1450, blev koret nedbrudt, og det nye fik samme bredde som skibet, det flade bjælkeloft blev også nedbrudt, og kirken fik de nuværende hvælvinger. Samtidig blev skibet forlænget 6 m. mod vest, således at hele kirkebygningen nu er 27m. lang. Omkring 1550 opførtes tårnet i vest, og våbenhuset i nord. Det sydlige gravkapel er opført af Ejler Brockenhuus, som var ejer af Nakkebølle 1577-1602. I året 1594 lod han tårnet forhøje og forsyne med et forgyldt spir, vindfløje med knop. I 1590 også et nyt kapel med blytag, resten af kirken havde stentag. Ejler Brockenhuus gjorde meget for Aastrup kirke, skønt han ikke ejede den. Han skænkede en "herlig Altertavle", hvis rester, efter nedtagningen i 1850, lå gemt i kirken indtil 1930'erne, da de blev sendt til Nationalmuseet, som restaurerede dem, og under anden verdenskrig blev de gemt på museet i Svendborg i Ane Hvids gård, hvor de endnu findes. I 1680 blev blytaget fjernet fra kapellet af Preben Brahe på Hvedholm, og Susanne Gøje. Kirkens ejer, Birgitte Trolle på Brahettrolleborg lod ransfolkene stævne for retten, og sagen kom tilsidst for højesteret, som gav Birgitte Trolle medhold og dømte Preben Brahe til at sætte vor kirke i behørig stand. 8 mænd skulle føre tilsyn med istandsættelsen. Siden har kirken ikke været underkastet andre ydre forandringer end, at den fik renæssancegavle 1852. Tårnrummet har sikkert fra begyndelsen været beregnet til gravkapel, thi om oberstløjtnant Cicignon, der døde 15. dec. 1764, hedder det, at "Han med tvende hustruer ligger i 3 stenkister i Aastrup kirkes tårnhvælving, et gravkapel, som denne

familie fik overladt fra Brahetrolleborg", og som tak herfor, skænkede enkefru Cicignon den lille klokke til kirken. Da kirken i efteråret 1931 blev restaureret og forsynet med centralvarme, var der tale om et flytte indgangen til vestgavlen, fordi nogle mente, at indgangen før havde været der, det ses nemlig at stenene i dørtrinnet er slidte. Hvis der nogensinde har været indgang i vest, må det have været i tiden før 1550, men det er næppe sandsynligt, og ændringen er heldigvis aldrig sket.

Gravene i Aastrup kirke.

I 1500-tallet var det almindeligt at sætte (lægge) store sten med lange indskrifter over betydelige mænd og kvinder, der blev begravet inde i deres sognekirke. I Aastrup kirke er henimod 50 personer begravet, og 2 store, 2 mindre, og en lille sten står som minde om 10 personer, som har tilknytning til Nakkebølle. De mindre er nu indmuret i dørbuen til Ejler Brockenhuus kapel. Ældst er den østlige, sat over Ejler Bølle, som døde 1534. Næstældst er stenene lige overfor i arkaden, sat over Ejlers svigersøn Claus Eriksen, der også ejede Kindholm i Horns herred, en tid var han Kristian den Andens lensmand på Kalundborg slot. Mod sit løfte overgav han 1523 slottet til kongens modstander, og fik derfor det ringeagtede navn "Claus Slippeslot". Som "tak" for sin troløshed mod den flygtede konge afbrændtes Nakkebølle af vrede borgere fra Svendborg 1534. 7 år efter døde han på "Erholm", som han havde part i. Efter hans død giftede hans enke Susanne, en datter af Ejler Bølle, sig med admiral Jacob Brockenhuus til Damsbo, som begyndte at opføre den smukke gård, som vi ser i dag. Men da svenskerne tog ham til fange i slaget ved Broholm pinsedag 1563, fortsatte den myndige fru Susanne bygningsværket, som hun fuldendte, mens manden sad i fængsel i Stockholm. Susanne døde 22 juni 1569. Året efter kom Jacob hjem. Deres sten står bag kirkens alter. Disse 3 stene er hugget i Roskilde, på Hans Malers værksted af en moden mand, som havde øvelse i sit fag. Den Yngste af de store gravstene er sat af Ejler Brockenhuus, som er søn af Susanne og Jacob Brockenhuus. Det siges at det er den næststørste på Fyn. Den er tilhugget i Aarhus, af Gert van Groningen. Ejler Brockenhuus står mellem sine to hustruer. Han fødtes på Nakkebølle 1548, mens hans bror Mikkel, som fødtes på Ålborghus, døde ung 1576 og blev begravet her i kirken. Begge brødre fik en militær uddannelse hjemme og i udlandet, men Ejler blev ikke i militæret, som sin fader. Han helligede sig, som sin moder litteraturen, og blev på sin gård

hvor han udarbejdede stamtavler over adelige slægter, disse tavler ligger til grund for vor tids "Adelsårgøgen". På hans tid førtes den store hekseproces mod hans slægtning Cristine Kruckow, der vist ønskede at blive gift med E. Brockenhuus efter hans første hustru Berte Friis'død. Hendes, hans og den anden hustru Anne Billes initialer ses på sydgavlen af deres gravkapel. Berte Friis døde 1582 han selv døde 1602, men hans anden hustru sad som ejer af Nakkebølle i 38 år, og døde 1640. Alle 3 kister stod i mange år i E.B. kapel, men er siden 1852? nedsat i krypten under kappellet, hvor de ødelægges af tidens tand. I tårnets bund står også tre kister, som indeholder de jordiske levninger af oberstløjtnant J. Fr. C. Cicignon og hans 2 hustruer. Erikke Holck fra Holkenhavn, der døde efter 1 års ægteskab, 1741. Hans anden hustru var Sofie Amalie Schested, hvem han ægtede 1745, J. Fr. Cicignon døde 1764 d. 15. dec. I kirkebogen roser sognepræsten Klaus Reenberg Cicignon og kalder ham sin ven, en noget usædvanlig bemærkning i en kirkebog. Hans enke drev gården til hun døde 1. maj 1793, hvorefter den tilfaldt deres eneste datter Katrine Elisabeth, der var gift med en Skeel til Birkelse i Jylland. Enkefru Cicignon var en dame af "Myndighed og kraft" skriver Søkilde i sin bog om Nakkebølle. Hun var imod, at ungdommen drev i byen om aftenen, nogle fik først en advarsel, senere da der blev stjålet frugt, slået en mur ud på Nakkebølle, og ruder knust fik de en bøde. Over kisten sidder en mindeplade, som datteren har ladet sætte op. Den er holdt i tidens stil, og vidner om datterens kærlighed til sine forældre. Sarkofagerne er af saksisk sandsten, og forsynet med relieffer, hvoraf den ene skal være lavet af Harsdorff.

Herregården.

Sognets næstældste bygning er Nakkebølle, der af kendere af rennæssancearkitektur betegnes som en perle blandt sydfyns mange herregårde. Betydningen af navnet er denne: Nakke betyder halvø og bølle betyder et bol, d. v. s. en ejendom + jord. Nakkebølle = en gård med tilhørende jord, beliggende på en halvø, halvøen er dog ikke i nutiden meget fremtrædende, men det var den i middelalderen.

Der har været to bygninger før den nuværende hovedbygning. Den ældste lå i Hønsemosen lige nord for slottet. I 1850'erne fandtes en firkantet bygning, som havde haft voldgrave, en forborg, og en ladebygning, desuden en vandledning af udhulede bøgestammer. Denne bygning er fra tiden før 1396, da dronning Margrethe forbød herremænd at befæste deres gårde. På dette tidspunkt gik fjorden hertil. For at forhindre vendiske og andre sørøvere i at ødelægge gården, byggedes en jordvold i øst-vest fra møllen, så der kunne sejles ind

til gården. Den anden ruin ligger i Nakkebølle Enemærke og kaldes Herregårdsholmen. Den lå på en lille ø (holm) i fjorden og var tilmed omgivet af dybe voldgrave. Holmen er i dag kun lille, men det må erindres, at dens østlige del er brugt til den dæmning, som byggedes i 1866-70. Bygningen er dog kun lille, så det har måske kun været et tårn, som skulle spærre for indtrængen af fjender. Det er dog også muligt at det er resterne af det første Nakkebølle.

Det tredie Nakkebølle.

er begyndt i året 1559, thi over hoveddøren står i en sandsten: "Anno domino 1559 lod ærlig og velbyrdig mand Jacob Brockenhuus opbygge dette hus". Dette år døde reformationens konge Kristian d. Tredie, og Nakkebølle slot betyder også en reformation i byggekunsten: Renæssancen. Grundplanen er et rektangel 22-23 m. langt 10-11-m bredt. Hertil knytter sig 3 udviklinger. I nord et trappe=tårn 6 gange 6 m., og i begge sydhjørner et tårn 5+5 m. Disse to hjørnetårne giver et præg af fæstning, men det var også bygget i ufredsår, Jjr. beretningen om Klaus "Slippeslot". Materialet er røde munkesten i renæssanceskrift, grunden er 3 lag granitkvadre. Konstruktionen er: kælder, som har to rækker tøndehvælvinger, derpå 1. og 2. stokværk og tagetage, som før har været $\frac{1}{2}$ stokværk med vægtergang. Senere er der kommet to andre bygninger som bruges til køkken (mod øst) og til bolig for en forvalter eller inspektør. Nord for slottet ligger en stor have, hvortil der er adgang via en bro over den nordlige voldgrav.

Udsmykningen.

I lofthøjde af 1. stokværk går muren en halv sten ud, og er her prydet med buer som hviler på sandsten. I 2. stokværk går muren en hel sten ud, og buen hviler på granit. Skydehullerne er et minde om at tagetagen har været højere, her har skydehullerne været. Af prydelser må også nævnes gavlene, men særlig portalen på trappe=tårnets østside må siges at være perlen af al udvendig prydelse. Søjlerne på begge sider af døren har tre led: basis- skaft-kapitæl. Over døren, og hvilende på søjlerne, er der et smalt felt, hvori der står 4 kvindefigurer, samt Bøllernes og Brockenhuusernes våben. Bøllervåbnet : 4 bølger på blå skjold. Brockenhuus' våben: 3 blomster over hinanden. over dette feldt er der en trekant med to genier, der holder en bogrulle, der har den omtalte indskrift: " Anno Dni 1559 lod erlig welbørdige mand Jacob Brockenhuus opbøge thette Hws".

Selve døren er den oprindelige, af eg og med tætsiddende nagler og en skydebom. Af den indvendige udsmykning skal nævnes kaminer med våben i farver, samt de smukke stuklofter og gobelinerne i ridder-salen. I bogen "Nakkebølle" af Berner Schilden Holsten kan der læses mere om herregården, bogen findes i biblioteket i Aastrup. Rigt forsynede med billeder.

Befolkningen.

Befolkningens vigtigste erhverv er og har altid været landbrug. En fastboende befolkning af agerdyrkere fik Aastrup noget senere end Vester Aaby, idet man ved af torp-byerne er yngre end by-byerne. Det er sandsynligt at de store bakker har ligget øde hen, da V.Åby alt var opdyrket, men at nogle trælle derfra har fået deres frihed for at gå i gang med opdyrkningen af de øde bakker herovre, engang i slutningen af oldtiden. Det var hedninger som sikkert har haft et gudebehov. De har derfor startet et gudehov på vor nuværende kirkebakke. Deres boliger har været simple træhuse, blokhuse, hvori de levede deres primitive hjemliv med børn og trælle. Man kan tænke sig, at da de boede så nær ved havet, har unge dristige Aastrup-sønner været med på vikingefærd, eller ligget på lur i Kildevig for at plyndre forbisejlende skibe. Senere hen har deres efterkommere selv været genstand for vundernes grufulde plyndringer på mark og i by. Den første Aastrupper man kender ved navn, var den Mads Andersen Bølle, som 1463 skrev sig til herregården Nakkebølle. Han var da en ældre mand, for allerede i 1426 nævnes han i Skåne, og 1438 ejede han Grønderup. Man ved ikke om Grønderup og Nakkebølle er det samme, jfr. et latinsk brev i Søkildes bog s.225. Han var gift med en fynsk adelsdame Susanne Ejerlersdatter Rantzow. I frue Kirke i Svendborg findes en ligsten over "Anders Bølle til Nacebølle og hustru Kathrine" Det må vel være hans forældre? Mads Bølle og fru Susanne havde en søn, Erik Bølle, der var gift med Anna Blå fra Oreby. Disse havde igen en søn Ejler Eriksen Bølle, der 1505 ejede Nakkebølle. Han var rigsråd og lensmand på Tranekær, som ejedes af kong Hans' dronning Kirstine af Sachsen, hun var søster til Luthers gode ven kurfyrst Frederik den Vise. Dronningens jomfru Anna Bild til Hellerup blev Ejlers hustru, og nok derfor aflagde dronningen 1504 et besøg på Nakkebølle. På hans ligsten i Aastrup kirke står: "Her ligger begraufe erlig oc velbyrdig mand Eyler Bjøller til Nakkebølle som døde the aar CCDXXXIIIIJ paa ny aarsdag udi Januari Maanid." d.v.s.1534

Af deres to døtre arvede Susanne Nakkebølle, og blev gift med Claus Eriksen Ravensberg til Kindholm, det var ham der fik øgenavnet "Slippeslot", som alt er omtalt. Efter hans død på ERholm 1541, giftede hans enke sig med Jacob Brockenhuus fra Damsbo 1547, han var admiral i den flåde, som skulle forhindre svenskerne i at føre forsyninger hjem til Sverige 1563, da han blev taget til fange og ført til Stockholm, hvor han sad i syv år. Da han kom hjem fra Sverige var hans frue død, selv døde han 1577 Om sønnen Ejler og hans to hustruer, Berte Friis og Anne Bille går der de uhyggelige historier om hekse og de kunster de lavede. Disse historier har ofte fristet Journalister, og de fynske blade har bragt mange artikler om heksene på Nakkebølle: Christine (Christence) og Ouse Lauritsen fra Faaborg. Fra Brockenhuusernes tid til 1828 har Nakkebølle ført en omtumlet tilværelse, idet den har haft forskellige ejere, men dette år kom gården i admiral baron Hans Holstens eje i 95 år. I årene 1841- 1902 var gården forpagtet til tre led af familien Maceprang og derefter til to led af slægten Scæffer fra 1902-23, da den blev solgt til Michael Møller fra koldingegnen, der igen solgte til godsejer P. Olsen på kørup det var i 1941. (Nu i 1964 er Nakkebølle kommet i hænderne på en pengestærk mand, og er sat i fortrinlig stand).

Bønderne.

Den første bonde som nævnes ved navn, hed Jørgen Lauritsen, han gav en gård i Aastrup til klosteret i Faaborg i året 1502. Cf. Faaborgs bys historie 1 side 37. 1637 nævnes to selvejere i Aastrup, nemlig Laurits Eriksen og Hans Pedersen. Siden nævnes kirkeværgen i året 1658, da svenskerne drog plyndrende gennem Aastrup, han hed Jens Pedersen. Han var ansvarlig for det korn, som tilhørte kirken, og som svenskerne ranede, hvilket kostede ham al hans formue, så han tyede til Diernæs, hvor han fik Nørregård. På Christian den Fjerdes tid var bønderne meget fattige, 7 gårde og 5 huse havde fæste under kronen. Svenskerkrigen var meget slem for Aastrup by, idet svenske soldater drog denne vej til Svendborg.

Efter svenskekrigene.

I året 1664 hører alle gårde i Aastrup under Nakkebølle, nemlig 10 helgårde, 20 halvgårde og gamle Mølle samt 3 boelssteder og 9 jordløse huse, foruden gården på Svelmø. I 1682 d. 5. sep. blev gårdmændenes navne nedskrevet i forbindelse med en opmåling af deres

arealer. Protokollen, som er affotograferet til et filmbånd, viser de første sider af protokollen og gengives her:

Nyborg amt- Salling herred- Aastrup sougen og by, hertil er trende marker. Den 1ste Østermarken som er rug.

" 2d Vestermarken som er byg

" 3d Mellemmarken som er felled.

Landmålingen er begyndt Anno 1682 5. september.

Denne protokol består af 3015 figurer af mig udregnet.

Dreier.

Mellemmarken som er felled.

Conducteur forretning.

Denne protokol består af 164 nummererede blade.

Mellemmarken.

a Bytoften løber Søndre og Nodre, målt fra den østlige side,

indeholder den 18 agre middelmådig Byjord af sort muld og ler, hviler hvert 3. år, - 19 ejere (Nævnt ved navn, samt målene på deres dele aftofter.

1 Jørgen Rasmussen B 12
B 13 1525
L 122

b (herefter følger de andre ejere (18)

b Turs Kier skift (øst for kbm. Svendsen), løber østre og vester, er målt fra den nordre side indeholder 14 agre middelmådig jord af ler, grus og sten med muld. (10 ejere nævnt ved navn)

c Boere høye skifte løber østre og vestre, målt fra den nodre side indeholder 23 agre middelmådig blandkornsjord, suragtig jord med ler og sten med muld - (ejere.

Aastrup tirsdag formiddag d. 5 sep. 1682.

Confereret.

Hans Christensen

Janiz

Nørre Broby

Niels Nns. Nielsen

Salling

Jørgen Hansen IHS

Svinning.

Syd og vest for kirken.

- d Kloke Stycker skifte løber fra den venstre side indeholder 16 agre
middelmådig stiv jord af sur ler og grus og fugtig og ringe muld.
19 ejere

1 Thomas Møller

b 13

b 17 2100

1 140

19 Povel Hansen d søndre ende.

b $35\frac{1}{2}$

b $42\frac{1}{2}$ 2340

1 60

b 15 185 $\frac{1}{2}$

b 25

Aastrup tirsdag eftm. d. 5. sep. 1682

Brinch og Janiz

Hans Christensen	Niels Nielsen	Jørgen Hansen Shinning
Nørre Broby	Salling	

- e Lodden Høy Skift løber Søndre og Nodre målt fra østre side inde=
holder 27 agre god blandkornsjord af ler og lidt? (ulæseligt)

1 Hans Søfrensen: (1968 "Gamskærgård")

b $8\frac{1}{2}$

b $19\frac{1}{2}$ 1999 alen

1 186.

De øvrige blade er ikke affotograferede.

Af Nakkebølle Skifteprotokol.

Ved et skifte 1734 blev en gårds samtlige heste vurderet til 19 Rgd. 2 Mark. I 1736 blev der skiftet på "Ellegård", det nuværende "Skovs=højgård", der var 6 heste, den bedste til 5 Rgd. 2M., den dårligste til 4 M. Der var 6 køer, hvoraf kun de to gav mælk. Et enestående skifte fandt sted efter Hans Frederiksen 1737. Han efterlod sig et rigt indbo, fx. malmgryder og vinfade, desuden obligationer og rede penge, ialt en værdi af 435 Rgd. gæld og omkostninger 265 Rgd., heraf af skulle godset havde 211 Rgd. præsten 8 Rgd. for ligprædiken og "Henføllen". Bymændene fik en tønne øl for at bære ham til graven. Under Cicignon (død 1764) blev velstanden udbredt blandt Aastrups bønder: opredte senge, fyldte kister og redskaber for al slags hjemmeflid, ja endog væve. Forklaringen skulle være den, at Cicignon havde frtaget bønderne deres redskaber til brændevinsbrænderi, og hvis hvis nogen lod deres gårde forfalde, risikerede de at komme på Odense straffeanstalt. Fruen fortsatte jo hans værk som alt er fortalt.

Kvægpesten.

1745 d. 30 maj viste kvægpesten sig på Nakkebølle, og i de følgende 10 måneder døde 154 dyr i sognet. Det må have været størsteparten. I Fyns stifts årbøger findes en fortegnelse over sygdommens hærgen på hele Fyn. De døde dyr blev begravet i store fællesgrave, som blev markeret ved de såkaldte pesttjorne, hvoraf en stor smuk hvid=tjørn står på "Anes-Lyst"-mark. To står lidt sydligere i marken til "Gamskærgård", og en næsten ligger hen af jorden ved Kildevig på "Mosegården"-mark. Sagnet siger, at hvis tjørnene beskæres, bryder pesten ud påny. I tiden omkring 1930 udbrød der mund og klovsyge i Aastrup, og da ejeren af "Anes-Lyst" skar en gren af sin pesttjørn fik man mund og klovsyge på "A".

Landboreformernes tid.

De for bønderne så gavnlige love udkom i 1780erne. Det begyndte med at kronprinsen, Fr. den 6., nedsatte en lille kommission 1784, og den store 1786. Året efter, 1787, blev det lovfæstet, at der skulle holdes syn over en gård, når den skulle skifte fæster, og det skulle ske ved edsvorne synsmænd. Som sådan har sognefogderne i V. Aaby og Diernæs virket ved syn i Aastrup. Nu må en fæster ikke uden ret=tens mellemkomst sættes fra gårde. Stavnsbåndet ophævedes 1788, og landet fik en national landhær. For at fæsterne kunne købe deres gårde, blev der 1786 oprettet en kreditkasse, hvor lån kunne fås til gårdkøb. Da mange herremænd nu også ventede en ny lov om hoveriet,

skyndte de sig med at få oprettet en "mindelig overenskomst" med deres hoveripligtige bønder. Enkefru Cicinong traf således aftale med Nakkebølles bønder den 11 okt. 1791. Et trykt eksemplar af overenskomsten blev indsat i alle hendes fæstebreve.

Hoveri i Aastrup.

Ældre folk ved endnu at fortælle, at ofte kom rideknægten sent om aftenen og bankede på ruden, når man var gået i seng, og sagde: "Til hov i morgen"! "Anno 1791 d. 11 okt. blev de til Nakkebølle-gård hoverigørende bønder, som er i Aastrup sogn og by 27 helgårde, i V. Aaby sogn og by 7 helgårde og i Pejrup 3 gårde, som forette 2 helgårdes hovning, ialt 36 helgårde, stående for hartkorn ialt 214 Tdr. 7 Skp., fremkaldt her på gården for i medhold af den kongelige allierede nådigste udgangne plakat af 24. juni sidstleden, med dem at søge truffen en mindelig forening, om det for fremtiden af dem ved bemeldte gård hovarbejde at forrette".

Sådan hed det.

Nakkebølle, som dengang ejedes af enkefru Cicignon, var på 56 Tdr. hartk., og var inddelt i 6 kornløkker, som har 3 års drift, og 3 års hvile. Disse sammen med 3 hjælpeløkker udgjorde 343 tdr. "Rg Sædeland". Høsletten gav 3-400 læs hø. De 36 bønder lovede forsvarlig at ørke og dyrke disse grunde som hidtil. Hver hovbonde skulle forrette et bestemt antal "Pløjedage", "Spænddage, Karledage og Qvindedage", henholdsvis 12-85-146 og 111 dage.

Eksempel:

Kornmarkens vedkommende:

a. I den Løkke, som indtages til Byg, til tre Gange at pløje, er for hver Mand 5 Pløjedage.

Til at harve 2 Gange: 3 Spænddage. At rense Jorden for Sten og Græsrod, samt Vands Afledning: 1 Karledag. Høste og opbinde, samt sætte og rive Jorden, vende og passe det, til det skal indføres:

3 Karledage og 6 Qvindedage. Til at indkøre, læsse og modtage Kornet i Laden: 2 Spænddage 2 Karledage og 3 Qvindedage.

b. I Rugløkken udførtes henholdsvis 3-4-6 og 9 Dage, I Havreløkken 2-5-6- og 9 Dage.

Der skulle 4 mand til at udkøre sædekorn til en løkke, og hver mand havde sin lod at tilså. At fælde 6 skp. "geometrisk Rugland" ansås for en pløjedag. Hvad der avles på en lod er 2 spænddage. En karl høster 1 tdl. land daglig.

I tærsketiden stillede hver bonde 64 karledage ialt, således at der daglig mødte 12 karle.- I efterårs-og forårstiden skal 7 karle tærske 5 udlæg a 16 neg rug eller byg eller 20 neg havre, samt tage langhalm ud, eller køre byg, i korte dage kun 4 udlæg.

Hvad udkørsel af gødning angår da skulle der daglig udkøres 5 læs til de yderste løkker, eller 10 til de nærmeste.- Når kornet skulle køres til Faaborg eller Svendborg, kørte hver vogn kun med 3-4 sække, og redskaber måtte bonden selv medbringe. Men der var andre arbejder at udføre: Skovning- tørveskær- (en karl skulle daglig skære 4 læs)- tangkørsel- vedligeholdelse af gård og veje.

Denne overenskomst, som trådte i kraft 1. maj 1792, er for Aastrups vedkommende underskrevet af Peter Henriksen Og Niels Andersen.

Udskiftning.

I h.t. gældende jordlove skulle jordene udskiftes og gårdene udflyttes, mendet varede en 20-40 år, inden man kom i gang hermed i vort sogn. Til gengæld kunne man så bygge på erfaringerne andre steder fra, og det blev til varig gavn for Aastrup, som efter kyndige folks udsagn har fået den bedste udvikling i hele vort land. Derved forsvandt den før så anselige landsby helt. Kun 5 gårde blev tilbage i Aastrup by.

Udskiftnindsprotokollen som er bevaret, siger:

År 1822 den 7 September er Landvæsenscommissionen for Svendborg Amt mødt i Aastrup By for at foretage en Landvæsensforretning i Anledning af denne Bys Udskiftning, hvor der blev fremlagt Hr. Proprietær van Deurs, s Requisition til Amtet under No. 1, Amtets Indkaldelse til Landvæsenscommissærerne under no. 2 og 3. Landinspektør Rasmussen fremlagde Kortet over Aastrup Byes Jorder tillige med Taksationen, hvorved Kortet blev tilbageleveret med Commissionens Påtegning. Så fremlagde han et KORT IN duple og Beregning af et Magelæg af ufri Jorder i Dius krog. I henseende til Skolejorden, da erklærede Skolelæreren der her var til Stede, at han med samme var fornøjet, og i alle Dele fuldført efter den Plan, som ved forrige Commissionsmøde er afhandlet overensstemmende med Anordningen. Dertil føjede Skolelæreren, at han for Tiden har så indskrænket Bolig, han så vidt mulig måtte blive flyttet ud på Skolelodden, hvilket Hr. v. Deurs, som Skolens største Lodsejer lovede skulde ske, når de halve Gårde vare udflyttede og mulig forinden. I henseende til Kirkegårdens Udvidelse, hvorom på sidste Møde har været ventileret, da fandt Commissionen ved at tage den nuværende Degnebolig og Haugeplads i Øjesyn at kunne være tilstrækkelig til Kirkegårdens Udvidelse.

I Henseende til det skete Magelæg af de under Hovedgården brugte Jorder, da erklærede samtlige Beboere og Godsejeren intet at havde mod samme at erindre. I Henseende til Hegnet bliver at forholde efter Forordning af 23. April 1781 pag. 7, hvortil blev antaget Landinspektør Rasmussen, som derfor erholde pr. Tønde Hartkorn 4 Mark (132 øre). I Henseende til Vejene, da bliver først Landevejen fra Svendborg til Faaborg, 2. Vejen langs Hovmarken til Svelmø, 3. Vejen midt over Marken forbi Skolelodden til Eskemosehaver og 4. Vejen Østen for Vesterlong til Nabshauger, hvilke alle indhegnes på begge Sider. De øvrige Veje bliver ikke indhegnede. Hegnet ved Stranden fra den vestlige Ende af Tyreengen til Sepager skal ordentlig hegnes, og de øvrige bliver at stænge Mand og Mand imellem, og godtgøres for en Favn Stængel tre Favne Jordhegn. Mark og Stenhegnene indtages under den almindelige Deling. Hegnet ved Jord, som er indlagt til Hovedgården, flyttes ud af Ejeren og sættes i Skellet. Det blev vedtaget, at Hegnet om Lodderne skal være opført til 1. Maj 1825, og Stenene i de gamle Gærder tilfalder de nuværende Ejere og skal være bortført, inden samme Tid Hegnet skal være rejst. Vejene betræffende da skal samme være istandsat til 1. Maj 1826, og må ingen gamle Veje aflægges forinden de nye Veje ere istandsatte. I Henseende til Vejens Bredde da bliver Landevejen på 20 Alens Bredde, - den lange mod Hovmarken 14, og de øvrige 2 på 12, og herfra rages 2 Alen fra Vejen og 2 fra Lodden på begge Sider til Hegn.

Af mindre Veje bliver:

- a Een Vej igennem Lodden nr. 2 for de 3 Huslodder i Dius Krog på 6 Alens Bredde.
- b En Vej i nordre Skjæl i Lodden Nr. 4
- c En Ditto ved nordre Skjæl over Nr. 14-15 og 16.
- d 1 Ditto over et Hjørne af Lodden Nr. 14 i den søndre Ende og over Skovlodderne Nr. 12-5-13-18 -7 og 19 (d.v.s. Eskemosehaverne)
- e En ditto til Stranden over Lodden Nr. 17.
- f En Ditto til Skovloddet Nr. 20 og 11 over Lodden Nr. 27 (d.v.s. Moseh)
- g En Ditto til Skovloddet 8 og 9 over Nr. 26 ("Skovshøjgård"s vestske).

Af Gangstier bliver at udlægge ved nordre Skel i Lodden Nr. 18 og går over Lodden Nr. 12 sønden for Skoleloddet. Den gamle Vej fra Byen til Katterød aflægges mod at en Gangsti vedligeholdes samme Sted.

I Henseende til Grusgrave da udlægges en ved Landevejen i Lod Nr.9 på 14000 Kvadratalen, en ditto i Skellet på Lod Nr. 19 og 20 på 14000 Kv. Alen, og en ditto i Huslodden Nr. 30 i Katterød Skel på 7000 Kv. Alen, og bemærkes, at de Grusgrave, som ikke ere beliggende ved Vejene skal få Veje dertil over de nærmeste Lodder.

I Henseende til tørvemålene da er enhver tildelt sin Lod med fornøden Vej. Lergravene ved Gamle Møllegård bliver til almindelig Brug, indtil Udskiftningen er tilendebragt.

Gærdselsskoven betræffende, da må samme benyttes til andet end Gærdsels=hugst Blødeshauger forbeholder Ejeren til Fredsskov.

Frugttræer og Haugepladser angående da blev vedtaget, at de træer som kan bortflyttes, modtager den gamle Ejer uden Betaling, derimod de, som ikke kan bortflyttes uden Skade for Træerne, skal blive stående imod en af uvildig Mænd bestemt Erstatning, såfremt den nye Ejer ønsker at beholde Frugttræerne, i modsat Fald må Træerne bortskaffes til samme Tid Gården udflyttes. De øvrige Træer som Eske Piil o.f. forholdes ligesom med Frugttræerne er bestemt.

Den Underskov som findes at være 3 år og derover, afhugges i 3 år fra nu at regne.

De Stenhobe, som måtte findes på deres gamle Lodder, forbeholder enhver sig til egen Afbenyttelse, dog at samme bortføres til den Tid, Vejene skal være istandsatte.

Hr. van Deurs tilkendegav at være Ejer af 27 Gårde i Aastrup , og han bad i Commissionens Nærværelse måtte trække Lod, hvor enhver skal modtage deres Gårde og Jordlodder.

Lodderne tilfaldt				nuværende gårdnavne	
No 1	Johan Frederik Nielsen Krag	(døde 14/12 1870 90 år gam.)		" Lindely"	
" 19	Andereas Madsen	(" 13/2 1848 80 " ")		" V. Deurs Minde"	
" 22	Marcor Hansen	(" 2/11 1829 54 " ")		" Holbrogård "	
" 8	Hans Pedersen Ellegård	(" 26/1 1833 53 " ")		" Værnehøjgård"	
" 5	Jens Markussen	(" 24/9 1850 91 " ")		" Stengård"	
" 9	Ole Pedersen	(" 13/4 1869 80 " ")		" Klokkestykkergården	
" 7	Anders Rasmussen	(" 8/11 1850 68 " ")		" Dalgård"	
" 2	Marcor Nielsen	(" 8/1 1847 78 " ")		" Enemærkegård"	
" 6	Rasmus Nielsen Sognefoged	(" 13/8 1867 80 " ")		" Grøndal"	
" 24	Marcor Rasmussen	(" 19/6 1828 67 " ")		" Højbjerggård"	
" 17	Cresten Pedersen	(" 16/8 1847 74 " ")		" Mosegård"	
" 27	Niels Hansen Kusk	(" 1/3 1827 61 " ")		" Eskemosegård"	
" 12	Andreas Sørensen	(" 16/3 1853 87 " ")		" Gamskærgård"	
" 15	Hans Pedersen Møller	(" 27/1 1877 92 " ")		" Damgård"	
" 4	Hans Pedersen Ladefoged	(" 2/8 1826 70 " ")		" Egebjerggård"	
" 3	Hans Larsen	(" 14/3 1845 59 " ")		" Gammel møllegård"	
" 18	Niels Pedersen Præst	(" 23/12 1862 81 " ")		" Præstebankegård"	
" 16	Peder Nielsen	(" 3/4 1859 80 " ")		" Nabgården"	
" 23	Hans Rasmussen	(" 5/7 1853 74 " ")		" Kildegård"	
" 20	Hans Hansen Sjællænder	(" 21/6 1835 71 " ")		" Sjællændergården"	
" 25	Henrik Nielsen	(" 6/8 1847 79 " ")		" Gl. Mølle"	
" 11	Lars Nielsen	(" 23/6 1867 72 " ")		" Anes- Lyst"	
" 26	Rasmus Henriksen	(" 11/5 1844 79 " ")		" Skovshøjgård"	
" 13	Niels Rasmussen Bierholm	(" 16/12 1830 81 " ")		" Bierholm"	
" 10	Hans Sørensen	(" 20/11 1851 70 " ")		" Skedeslunggård"	
" 21	Rasmus Hansen Skade	(" 16/1 1829 54 " ")		" Bogentvedgård"	

1.21 (Denne mand græd da han trak overdrevet på Bogentved)

Således i Commissionens Overværelse er denne Lodtrækning foregået.

I henseende til Svelmøes Beboeres Påstand at være berettiget til Jords Udlæg og Græsnings Rettighed på Aastrup Byes Grund, da måtte Commissionen henvise denne Sag til Afgørelse ved Domstolene, da samme ikke Kvalificerede sig til Kjendelses Afsigelse ved en Landvæsens Commission. Og da ingen havde videre at erindre blev Forretningen sluttet.

Monrad

Briand

Herefter følger de 27 gårdmænds underskrifter, de fleste med initialer: H=P=S=R=. Hans Pedersen Ellegård. Underskriften der er bekræftet af Briand, er vist foretaget af sognefoged Rasmus Nielsen og betalt med 1 mark og 14 skil.

Lodsejernes hustruer.

Nr.	1	Ana Nielsdatter	Født	1777	død	1/6	1859	82 år gam.
"	2	Ane Kirstine Rasmusdatter	"	1775	"	19/5	1828	53 " "
"	3	Maren Margrethe Nielsdatter	"	1799	"	3/4	1864	65 " "
"	4	Maren Rasmusdatter	"	1759	"	21/5	1814	55 " "
"	5	Else Rasmusdatter	"	1741	"	6/12	1822	81 " "
"	6	Anne marie Andersdatter	"	1788				
"	7	Karen Sørensdatter	"	1785	"	15/1	1863	78 " "
"	8	Johanne Berthelsdatter	"	1776	"	3/2	1857	81 " "
"	9	Mette kirstine Rasmusdatter	"	1796	"	11/12	1825	29 " "
"	10	Kirsten Hansdatter	"	1792	"	12/2	1872	80 " "
"	11	Ane Catrine Hansdatter	"	1794	"	22/7	1852	58 " "
"	12	Margrethe Larsdatter	"	1768	"	9/11	1848	80 " "
"	13	Karen Olsdatter	"	1752	"	30/7	1820	68 " "
"	14	Mette Hansdatter	"	1762	"	22/5	1828	66 " "
"	15	Karen Rasmusdatter	"	1768				
"	16	Maren Rasmusdatter	"	1788	"	21/4	1824	36 " "
"	17	Anne Katrine Nielsdatter	"	1781	"	1/12	1834	53 " "
"	18	Karen Andersdatter	"	1774	"	18/12	1853	79 " "
"	19	Kirsten Hansdatter	"	1768	"	21/12	1821	54 " "
"	20	Maren Jørgensdatter	"	1777	"	6/12	1862	85 " "
"	21	Margrethe Olsdatter	"	1752	"	28/2	1827	75 " "
"	22	Cirstine Hansdatter	"	1784	"	9/4	1864	80 " "
"	23	Karen Rasmusdatter	"	1754	"	9/4	1820	66 " "
"	24	Maren Nielsdatter	"	1768	"	20/11	1828	60 " "
"	25	Sofie Nielsdatter	"	1773	"	26/4	1819	46 " "
"	26	Anne Nielsdatter	"	1777	"	31/1	1856	79 " "
"	27	Marie Sørensdatter	"	?	"	21/3	1856.	

NB. Manden i "Højbjerggård" (nr. 25) hed Marcov Rasmussen, han trak lod nr. 24, hvilket er Gl. Mølle, men da han ønskede at blive der, byttede han med Henrik Nielsen, som ellers trak "Højbjerggård", men flyttede ned i Gl.Mølle. Hans Larsen (Gammelmøller) trak nr.3 og flyttede bort fra Gl. Mølle. Hans gård hedder stadig "Gammelmøllergård" efter hans tilnavn. Marcov Rasmussen (25) var søn af urmager Hans Rasmussen, og broder til Niels Hansen, der var gift med Elisabeth Præst (1813-84).

Skolebygningerne.

Den ældste dato for skolevæsen i Aastrup sogn er 19. januar 1692. På denne dag stiftede baron Frederik Trolle på Brahetrolleborg et legat på 3 tdr. byg, 2 tdr. havre, efter kapitalstakst, 1 fdk. smør in natura og 4 Rbd. 22 Skil.. Ydelsen skulle deles i to dele: 1. Til vedligeholdelse af de to skoler, som han havde ladet opføre på de to kirkegårde, "Til Guds Ære og Ungdommens Saligheds Kundskabers Undervisning". 2. Til forbedring af lærernes løn.

Hvis man af ordene "havde ladet opføre" tør slutte, at bygningerne var opførte før nævnte dato, hvilket ikke synes urimeligt, står man over for nogle af Fyns ældste landsbyskolebygninger. Bygningen i Aastrup stod på kirkegården mellem tårnet og landevejen indtil 1913, da blev den nedbrudt og stendiget langs vejen blev sat.

Fra af 1820'erne blev bygningerne anvendt til bolig for kirkeværgen og skolestuen til omklædningsrum for sognepræsten. Her lå også en bog, som konfirmanderne skulle skrive i når de var mødt til gudstjenesten. Næste præstedag blev det undersøgt om de havde hørt godt efter prædiken.

En ny bygning.

Som følge af gårdenes udflytning efter 1822 måtte skolen flytte med ud, men nogen dato kan ikke fastsættes. I protokollen, opsat 1822, står ordret: "Dog tilføjede skolelæreren (den første Agertoft), at da han fortiden har så indskrænket bolig, han da snarest mulig måtte blive udflyttet på skolelodden," hvilket Hr. van Deurs, som slolens største lodsejer lovede skulle ske, når de halve gårde var udflyttede, og mulig forinden. Man kan vist regne med at skolen blev opført 1826, og var afsluttet 1830.

Foruden at rumme et klasseværelse, indeholdt bygningen bolig for læreren. Huset var 16 m langt og 7,6 m. bredt, og var stråetækket indtil ca. 1900. Skolestuen der lå i husets nordlige del, var 6,1 m. lang i hele bredden. Den fungerede som skolestue i ca. 80 år til 1905, da en ny skolestue blev bygget, hvor der før lå et enkesæde.

Til embedet hørte en avlsbygning, da læreren delvis skulle have sin indtægt af den 7 tdl. land store jordlod, der hørte til embedet. Fra 1. april 1900 har læreren bortforpagtet landbruget, og efter 20 års forløb solgtes jorden til sognefoged A. Andersen "Gamskærgård" for 13025 kr.

Avlsbygningerne nedbrændte i august 1906 og 7 år senere opførtes en forskole på stedet. 21. okt. 1963 indviedes den yngste skole, som dog havde været i brug i halvandet år.

De gamle degne i Aastrup.

Der er kun spredte træk om de gamle degne der er bevarede, men ved kirken var en degn til hjælp for sognepræsten en sogne-degn der havde fast bolig, et degnebol, han fungerede oftest i begge sogne, og bolet lå i V. Aaby. Den første, hvis navn kendes, hed Karl Mortensen, han ejede en gård i V. Aaby og udlejede sit degnebol. Det var i året 1588 da Frederik den Anden døde. Degnens løn bestod i offer, accidenser:=(usikre indtægter) penge ved de 3 højtidere (offer) og ved bryllup og begravelse, desuden degnetrave (= en trediedel af præstens tiende) og småredsel, flæsk, gæs, æg, oa., men noget af det skulle degnen videregive til latinskolen i Faaborg men her kneb det noget med

at yde efter evne.

I året 1633 hed degnen Mads, men 30 år efter var Ejler Madsen degn og Anne Ejlers degne=madamme. De forstod sig begge på trolddomskunster, hvilket gik ud over præsten, Jens Rosenkilde (1667-96), blev så syg, at præstefruen gik fra sin forstand. Hjelpepræsten skulle også troldes, men han var forberedt og gav degnen et lag tærsk og fik fred for degnen, som døde 1692 som en rig mand. Hans enke myrdede senere en gammel kone i V. Aaby og en skolelærer der bor i Aastrup, men et par af lærerne i Aastrup har dog været sogne=degne i begge kirkesogne.

Seks lærere ved den Trolleske skole kendes ved navn: Hans Pedersen, døde 1745, Laurits Aagaard Block, døde 1751, Kristen Bindsbølle døde 1774 52 år g., Hans Bro, Peder Korck, rejste herfra 1806, Lars Haugsted. Men den 15. maj 1807 kaldte grevinde Reventlow, Willads Pedersen Agertoft til skolelærer og kirkesanger i Aastrup.

Lærerne.

Lærer Willads Pedersen Agertoft er født i Branderup i Sønderjylland 6. februar 1787, som søn af Peder Willadsen Agertoft (1762) og hustru Maren Nielsdatter (f. 1757). I 1808 d. 3. dec. holdt han bryllup med Anne Marie Børre (f. i Odense). Willads Agertoft fik sin læreruddannelse på grev Reventlows seminarium i Brahetrolleborg (Bernstoftminde). Det var naturligt at Greven besatte sine "egne" embeder med elever fra hans eget seminarium. Efter endt uddannelse blev Agertoft kaldet 1807 til lærer og kirkesanger ved skolen i Aastrup. Den første hustru døde 1822 og Agertoft giftede sig igen 1824 med Marie Elisabeth Nielsdatter, f. 9. juni 1808 i Skårup. I Agertofts første ægteskab fødtes 5 børn. I andet ægteskab fødtes 3 sønner og 3 døtre, ialt 11 børn. Der er en protokol nøje angivet dato og klokkeslæt for alle børns fødsler, to af børnene af første ægteskab døde med 5 dages mellemrum af strubehoste i dec. 1816, da denne sygdom if. den gamle kirkebog, bortrev 7 børn i sognet.

Af børnene i andet ægteskab kan nævnes den førstefødte, Michael Andreas Peder Agertoft f. 10 sep. 1827, der blev sin fars efterfølger i embedet, og derfor blev fritaget for at deltage i 3årskrigen 1848-50.

Gamle Agertoft døde 1862, og hans anden hustru døde 1877.

Hvor nu 1. og 2. klasse undervises (1964) lå dengang et gammelt hus, hvor det gamle ægtepar boede. Den unge Agertoft giftede sig med Anne Marie Emilie Madsen fra Møen (1827-89), de havde to sønner, Johannes f. 1857, han blev lærer ved latinskolen i Roskilde, og Peter f. 1865. Han blev lektor ved Zales skole, og bl.a. lærer for kong Frederik og dennes bror prins Knud, ved "privatskolen" på Amalienborg.

Unge Agertofts lærergerning varede i 51 år, de sidste år havde han hjælpelærer. Hans sidste leveår boede han i Faaborg, men blev begravet i familiegravstedet i Aastrup. Foruden de to sønner havde lærerfamilien en datter, Jorine, der blev gift med gdr. Hans Frederik Hansen i nabogården "Anes-Lyst", der nu (1964) ejes af Emil Micael Agertoft.

I 1899 efterfulgtes lærer Agertoft af Jørgen Peder Hansen fra Horne. I hans tid fik Aastrup 1913 en forskole. Den første lærerinde var frk. Thorø (1913-18), derpå flere vikarer, indtil Rigmor Madsen blev ansat 1921. Forskolen er nu bibliotek. 1941 blev Rigmor Madsen gift med gdr. Rasmus P Rasmussen, "Strandhøj". Hun var i embedet til hun fyldte 70 år d. 25 jan. 1961. Hun døde 24 marts 1962 i sit nye hjem i Eskemosegyden. I embedet fulgte nu Kirsten Billum Jensen f. 11 nov. 1930 i Fangel skole, lærerdatter som sin forgænger. Ved sin ansættelse var hun gift med malermester Hans Henning Jensen.

Fra 1913 blev enelæreren nu førstelærer, og som sådan virkede lærer J.P.Hansen til sin død 3. dec. 1922.

Fra 1. marts 1923 kaldedes Viggo Würden Pedersen i embedet, som han beklædte i godt 40 år til han blev 70 år. I hans tid skete den store forandring med vort skolevæsen, idet hverandendagsundervisningen afløstes af hverdagsundervisning. I stedet for to mand ansattes fire, to lærerinder og to lærere. I april 1962 kaldedes Helene Hoeck, f. 1913, tidligere Øsby folke-og realskole, men inden sin ankomst blev hun gift med Peder Andersen Faaborg. I juli ansattes en aspirant Kell Elmer Jørgensen fra København, f. 1925, med sløjde og fysik som hovedfag. I aug. 1963 ansattes Tage Søndermark Jensen som førstelærer, f. 31dec. 1927, tidligere førstelærer i Ellinge. Som faglærer i husgerning virker fru Søkilde, gift med lærer Søkilde V.Aaby.

Poge.

Mens skolen kun havde een lærer, var der undertiden en kvinde, som lærte de små bogstaverne og taltegn, samt syede lidt med småpigerne. Her kan nævnes madam Lagoni, der boede ved Høje Led, samt en madam Duus, der boede i Bjørnemosegårdshus.

Friskolen.

Da forskolen var planlagt, blev følgen at de børn fra Aastrup by, som havde søgt skolen i Pejrup, skulle overføres til Aastrup skole, på grund af ophævelsen af det kommunale fællesskab med V. Aaby, blev der røre i sognet. Lærer Hansen var konservativ (højrem.) og i byen var der mange radikale venstremænd som ikke ville have deres børn i skole hos en højremand. Derfor fik Aastrup i 1912 en friskole, der begyndte med 8 elever. 1913 havde den 19 elever, mens det højeste elevtal har været 28 i 1919. Der har været hyppigt lærer(inde) skift i friskolen.

Fra embedsbog og notesbog.

De to skolelærere Agertoft, far og søn, har fra 1838 til 1899 med stor omhu ført embedsbog, den påbudte, men desuden ført en protokol. Begge indeholder mange interessante enkeltheder om forhold i skole og sogn. Man finder afskrift af cirkulærer fra bisp og provst, oplysninger om embedets pligter og lønninger og om de svingende kapitaltakster, der havde betydning for omregning af løn og legat, der delvis blev ydet i naturalier. Der er også biskoppernes og provstens bedømmelse af børn og lærer ved de periodiske visitatser, de høje gejstlige personer var meget omstændelige i deres cirkulærer til præst og degn.

17 sep. 1839 vil biskop N. Faber Odense afholde visitats i V. Aaby kirke kl. 9. Salmer er opgivet. Efter prædiken, "træder den konfirmerede Ungdom ud på Kirkegulvet, ordnet således at det sidste Aars Konfirmander står først- derpå det næste Aars o.s.v.- Efter Overhørelsen og af mig til Menigheden talte Ord træder Ungdommen ned i Stolene igen, hvorpå Psalmen 193 synges, Bønnen læses i Kordøren, hvor Gudstjenesten sluttet."-

"Når Gudstjenesten er endt, begiver jeg mig nogle Øjeblikke bort. Den vedkommende Lærer fremstiller imidlertid:

1. Den underste Klasses øverste og ældste Børn. Denne Klasse bliver blot kortliden examinere i Religion og Læsning, og Skrivebøger forevises.
2. Derpå indtræder i Kirken øverste Klasses Børn, over hvis Navne en Liste overensstemmende med det hosstående Schema måtte mig, helst Aftenen forud, leveres. Først synges et Vers af en Psalme, som af Læreren selv vælges forud, men må være vel indøvet.

I præstegården ønsker jeg ved min ankomst om Aftenen at forefinde Præstens og Lærerens Embedsbøger fremlagt i mit Værelse, også Kirkesangerens Ministerialbøger, hvilke samme Dags Aften blive at afhente eller frembringe til et af Præstegården forskelligt Sted". Oplysningerne skal være nøjagtige "da Karaktererne mådelig for Flid og opførsel vil pådrage Diciplene Dadel af mig".

Da bispnen havde examineret børnene skrev han i embedsbogen: "-den øverste Klasse udførte Psalmen i det hele taget meget godt. -Underste Klasse svarte flinkt og opvagt i Religion. Indenadslæsningen i underste Klasse og hos Drengene i øverste Klasse bør blive sikrere og nøjagtigere, saa at der ved de enkelte Stavelser ikke siges fejl. Efterlæsning vil give god Tjeneste".

6 år senere visiterede han igen og var lidet tilfreds.

Også provst Lassen i Kværndrup kom på visitats, endda to år i træk, 1841 og 42, der "gaves adskillige gode Svar paa de forelagte Religionsspørgsmaal, derimod er det kun daarligt bevendt med Skrivningen, - med Undtagelse af Skolelærerens egen Søn".

Næste år "hvor Ungdommens Fremgang dennegang fandtes noget mere tilfredsstillende, ogsaa med Gymnastikken gik det bedre ogsaa Geografi og Dansk grammatik var ikke ganske fremmed for de øverste Dreng og Piger i øverste Klasse". I 1846 "vidste Børnene ret god Besked om Jordens (klodens) Figur og Bevægelse". Men i 1847 var provsten meget utilfreds med gymnastikken. 1849 indtager søn sin faders plads ved katederet, kaldelse forelå 22 maj. Allerede 18 juni var provsten på visitats og finder, at skolen under den nye lærer "gør god Fremgang og staar paa et meget godt Standpunkt". "Læreren kan undervise i Gymnastik efter de anordnede Bestemmelser". Den hurtige bedring må vist ses i den kendsgerning at gamle Agertoft året forud havde haft en hjælpelærer, til hvis løn Agertoft modtog 20 rd. årlig fra skolelærerkassen. En hjælpekasse.

Ved mange følgende bisp- og provstevisitatter lyder lovord for den unge lærers indsats: "Med sand Glæde visiterede jeg Aastrup Skole," skriver provsten 1852, og biskop Engelstoft skriver 5. aug. 1867 "som sidst et meget tilfredsstillende Standpunkt i alle Fag under Lærer Agertofts Ledelse, trolig og besindig.

Der findes mange sider i bogen om embedets økonomiske forhold, kapitelstaksterne havde betydning for udregningen af lærerens løn og de noteres hvert år. I året 1866 modtog læreren 29 tdr. 2 skp. byg i løn= 114 Rdl. 3 mark 14 skill. Desuden får han legatet fra Flintholm, 24 Rdl. 3 mark, men der fragår det halve, samt for kvægtiende og småredsel ialt 14 Rdl. 15 skill. 1854 indgik M. Agertoft en aftale med sogneforstanderskabet om, at han for 30 Rdl. årlig skal vedligeholde skolens samtlige bygninger, både materialer, kørsel og arbejde. Det blev ophævet i 1886.

Et pengespørgsmål var jo offeret i de tider. I skolen udleverede degnen offerseddel til børnene, som tog dem med hjem, til hjem og naboer, hvide til præsten, farvede til degnen. Jul, påske og pinse blev der ofret til præst og degn. Mens en offer=salme blev sunget, gik man "offerang" rundt om alteret og lagde pengene, der var smukt indlagt i de udleverede sedler, på alterbordet. Der var norm for, hvad hver skulle ofre, det afhang af hvor meget hartkorn man havde. Juleofferet 1857 gav degnen 27Rdl. 3mark og 4 skill.. Ved dåb, bryllup og begravelse fik præst og degn accidenser. Degnen sang liget ud af hjemmet, og i ældre tid lavede han et "gravvers", og holdt en kort tale i hjemmet, før den sidste rejse gik mod kirken. Ved et bryllup d. 14. januar 1859 gav accidenserne 6 Rdl. i mark, ved en begravelse 1. april s. å. 3mark. Den 2. juni var der dåb og to kirkegangskoner, så det blev til 3 Rdl. 3 m. 4 skill.. Indtil ca. 1900 blev en moder første kirkedag efter en fødsel, modtaget af præst og degn i våbenhuset og "indført" til gudstjenesten, og man sang en salme for denne lejlighed: "Til dit HUs med Takkesang kommer jeg, min Gud, tilbage, holder glad min Kirkegang," det er nr. 444 i Salmebog for Kirke og Hjem.

Degnen var jo kirkesanger, det hørte med til embedet, som hans årlige løn, for dette, var 10 Rdl. (1874).

Mens læreren boede i skolen på kirkegårde havde han ret til græsning for en ko og nogle får. Degnemadammen gik så ud på bøndernes marker, fandt sin ko og malkede den, og klippede sine får, det sidste et par gange om året. Så havde hun mælk og uld til hjemmets brug. Da skolen blev flyttet ud på marken ca. 1826, fik degnen hvert år på 3. juledag, leveret naturalier til sit landbrug. Gårde, fx. "Værnehøjgård", betalte årlig 1 skp. 2½ fdk rug, 3 fdk byg, hø og halm: 546 -818 pund.

Ofte kom karlene med fouragen, men om aftenen kom gårdmændene selv og fik smørrebrød, øl, snaps og kaffe, og så spillede de ellers kort.

Folketal i sognet og børnetal er der også gjort rede for. I året 1845 havde Aastrup 501 personer, 1855 var tallet vokset til 516. På samme tid var der 69 børn i skolen, og det var temmelig uforandret i mange år. Af samme liste ses også, hvilke, under=visningsmidler der anskaffedes. 1844: Sneklohts regnebog med facitliste, et sæt tabeller til "den indbyrdes Undervisning", det var den store mode dengang. 1845 købtes en stol til læreren, det er nok den der brugtes til 1962. 8 stk. af Hjorts Læsebog, 14 pegestokke, 1852 købtes et skolebord og to springstøtter, men under og lige efter 3års krigen købtes "Intet". Det er forståeligt.

Pension.

1849 tog gamle Agertoft sin afsked efter 42 års lærergerning i Aastrup, 20 år ved skolen på kirkegården, og 22 år ved den centralt beliggende skole. Ministeriet bestemte hans pension således: 6 skp. rug, 10 skp. byg efter kapitelstakst, samt 1 Rdl. 24 skill. i penge, og af skolelærerhjelpekassen 20 Rdl. årlig. Han døde 11/2 1862, og 9. maj fastsatte amtsskolerådet madam Agertofts enkepension til 73 Rdl. 25 3/8 skill. årlig. at udrede i halvårlige rater, og hun fik bolig i enkesædet ved skolen.

Marie Gammelmøller (1869- 1946) fortalte, at skolepigerne gik ind til hende med mangan en godbid, og så fik de kaffe hos madam Agertoft. Hun døde 1877 d. 10 sep, 69 år gam.

Kapitelstakster.

I vore dage med faste kornpriser kan det være interessant at se kapitelstaksterne i gamle dage. Selve navnet kapitel henfører til de høje gejstlige herrer ved domkirkerne, der udgjorde et "Domkapitel". 1842 noterer Willads Agertoft:

for rug pr. tønne 5 Rdl. 1 mark 7½ skill.

" byg " " 3 " 0 " 9 " .

" havre " " 2 " 2 " 10½ " .

Det svarer til 10,48 kr. i 1963 for 1 tønne rug.

Gode råd.

Alting drejer sig nu ikke om penge.

Notesbogen har også gode råd for sygdomme. De gamle degne har nok været lidt "doktor" for sognets beboere, der var en del overtroiske. Det er den anden Agertoft, der har nedskrevet de mange gode råd: Et udmærket middel mod fnat er at indsmøre huden med stenolie. Bændelorm middelet består kun i kærnen af græskar, der hakkes og blandes med amerikansk olie. Dermed dræbes bændelormen og dennes æg og ormen kommer helt ud både med hoved og hale. Opdaget af professor Zorn i Leipzig. Der er også midler mod bulne fingre, søvnløshed, ringorm o. m. a., mender er ogsået universalmiddel:" Marven af Kjævebenene i en Gris læger alt".

Sagn og overtro.

Troldepløjning.

Der går sagn om, at der boede trolde i Troldebanken, der findes mellem "Gl. Mølle" og vindmøllen. Om aftenen pløjede trolde med fire heste for ploven. Kom der nu en mand forbi på vejen fra Pouls gyde til vindmøllen, tvang trolde ham til at sætte sine træsko på vejen og pløje en omgang. Hvis mandens træsko stod på vejen, når han havde pløjet omgang, var han fri. Men sagnet siger intet om hvad der skete, hvis træskoene var væk.

Kirkelammet.

Aastrup kirke står på et levende begravet lam, siger sagnet. Adskillige har set lammet, og det varslede seerens snarlige død. Lammet havde snehvid uld, der nåede jorden næsten, et værn mod onde ånder, og onde øjne.

En tidlig morgen gik tre karle til hoveri på Nakkebølle med plejler over nakken, de skulle tærse gårdens korn. Et stykke øst for bystævnet mødte de kirkelammet. Da udbrod en af karlene: Hvad vil du, dit Spøgelse her?", og han slog dyrets ben over med sin plejl. Fra den dag svandt han hen og blev aldrig rask mere. Sagnet er mig fortalt af Rasmus Olsen Hansen, der døde 1959 i en alder af 95 år.

Sort mand.

Nede ved Nakkebøllegård er der en gammel brønd. og der fortælles, at en jomfru, som hed Anna, hun havde druknet sit barn i brønden. En nat, da nogle karle kom borbi, så de en sort mand stå ved brønden, de troede det var barnet, som gik igen. Nu blev der lagt brønddæk over, og fra den dag har ingen set noget til den sorte mand.

Per Grønneborg.

Det spøger på Per Grønneborgs høj, hvorpå forsamlingshuset ligger. En aften gik en mand og hans kone over banken, og hans kone begyndte at skrike. Da manden spurgte hende, hvad der var i vejen svarede hun: "Så du da ikke derhenne?". Manden troede ikke på spøgelser, men det gjorde hun. Det fortælles, at Per Grønneborg ligger begravet i banken, og han går igen. Banken (højen) bærer stadig hans navn: Per Grønneborgs Høj.

Hovedløs kvinde.

Da nogle kartepiger gik fra kartegilde på en gård i Aastrup mark, mødte de en hovedløs kvinde. Denne kvinde er senere set af flere, således da Frederik den Syvende døde (1863). Da byens karle gik til kirke for at ringe med kirkens klokker, så karlen Hans Henrik Rasmussen, den senere træskomand i smedien syd for Per Grønneborgs Høj, og hans kammerater, der også ringede, den samme hovedløse kvinde komme ud ad døren fra kirkens hvælvinger. Hun gik hen til tårnets vestgavl, strøg med den ene hånd ned ad gavlen og gik derpå ind over hvælvingerne igen, kun Hans Henrik så synet. Nogle år senere, da gavlen skulle tages ned og restaureres, fandt man et barnelig indsat i muren. Liget blev lagt i en lille æske og sat ind på hvælvingerne, efter den tid har ingen set den hovedløse kvinde. Men samme Hans Henrik har også set, at barnets mor har siddet på trappen ved tårnet og ammet barnet. ("gav barnet pat").

Et broget kreatur.

Ved ledhullet på Barrehøj har det tit spøget. Den gamle væver Hans Peder Kristensen, der næsten daglig på sin vej fra væveriet ved kirken til sin bopæl på "Eskemosegård" hos sin datter, hilste mig med et "Gud hjælpe Dig", har røngang set et broget kreatur komme ud ad ledhullet. Det var en aften han havde været til høstgilde på "Søeskærgård" (lod nr. 17), nu hedder gården "Mosegård". På hjemvejen fulgtes han med "Kokkonen" Ma Hålm, som boede i et hus, som nu forlængst er nedbrudt, det lå ved en lille bæk med det uhumske navn ?, lidt vest for vor sidste smedije. Kreaturet blev ved at gå

rundt om de to lige fra Barrehøj til "Holgi", hvor de to skiltes. Han boede den gang ved Blødes Bæk i et hus, som nu er borte, "Blø Svævris hus".

Originaler.

Søren Bit, hvis kristelige navn var Søren Pedersen, boede med sin kone i Bittenhuset ved Sanatoriet ved Nakkebølle fjord. Huset har navn efter ham, og ikke efter de "bittenbørn", der opholder sig der nogle sommermåneder. Søren Bit fortjener at nævnes først af Aastrup-originaler. Engang blev han vejjet på Helenemøllen i Katterød, og når nogen spurgte ham, hvad han vejede, svarede han: 20 skibspund, 13 lispund og 7 pund' Søren kunne hekse, sagde man. Da gdr. Søren Andersens enke (ca. 1850-1933) som ung pige tjente på en gård i Østergyden, (lod nr. 1), kom Søren Bit ind i bryggerset, da Maren just var i færd med at brygge øl. "Ka du nok få de'te å løv"? spurgte Søren. "Ja det tænker je da nok", var pigens svar. Men i det samme stoppedes hullet, og hun måtte tømme karret og rense hullet. Maren Andersen, som fuldt og fast troede, at det var Søren skyld, har selv fortalt mig dette. Engang havde Søren også gjort en kone "Forkert" siges det. Når en møllerkusk kom kørende til Søren hus med mel, plejede han at sige til kusken: "Pas på dut vælder!" Det blev sagt til Rasmus Møller(død 1923), lidt efter væltede Rasmus, skønt vejen var jævn. Også på Nakkebølle drev Søren sit spil, fx. sådan, at der kun kunne kærnes smør på søndage. Kloge Niels fra Ærø kunne dog fortælle forpagter Maceprang, hvad grunden var, og når Niels var nærværende, kunne der godt kærnes smør om hverdagen. "Vil De vide, hvem der gør det?" spurgte kloge Niels, "Ja tåk!" svarede forpagteren. "Så gå ud i folden kl. halvfire i morgen så ser De ham!" Ganske rigtig. Søren Bit gik ude i folden. Adspurgt svarede Søren at han ville købe en kvie, derfor var han ude at se på den.

Skæmt om Søren Bit.

Søren var en mand med humor. Han fortalte historier, han fortalte at hans far havde to føl. "Di vå lisån et, dén vå vit, dan vå sårt". Udtrykket " om je må sejt", brugte han tit. Således engang da han arbejdede på en egestamme: "om je må sejt, så sætter je ham kråu't"(kroget). En dag, da han var ude at pløje, fandt han en stor sten. "om je må seje't: op ska'du ,om je så ska' grav dig i jorden". En dag, da han havde været ude at høste, sagde han: "om je må seje't så re' je på mejetøjet,og tog den hvi'e på naggi". Dette træk er mig fortalt af Sven Arne Ellegård. En gammel skov=arbejder Jens Svendsen, (1839- 1926) hørte Søren sige om en skovarbejder ved navn Kristoffer Pedersen: om du hørte,jeg bed ham. Søren havde "bidt ham af" med en bemærkning. Andre markante personer, hvorom der går historier, kan nævnes Ka' Vævs. (Karen, Per Vævers kone). Hendes mand var kirkeværge og boede i den trolleske skole på kirkegården. Karen var noget for glad for brændevin. En søndag, da pastor Dahl kom til kirken og gik ind i den gamle skolestue for at klæde om, mødte Ka' Vævs præsten med ordene: " Den er S....g..... høj idag hr. pastor". På loftet over skolen hentede hun hø til sin ko ved hjælp af en stige. Men en søndag tog hun fejl af loft og kirke.